

Het gaat helemaal niet goed

We hebben het gevoel dat het weer goed gaat met onze economie. De eerste zin van de Miljoenennota luidt: "De Nederlandse economie groeit krachtig". Dat kunnen we niet ontkennen. Als we naar de index van het consumentenvertrouwen kijken dan zien we dat deze in de jaren tachtig nog niet zo hoog heeft gestaan als nu. Nederlanders gaan in recordaantallen op vakantie naar het buitenland, ook een teken dat 'het goed gaat'. De belangstelling voor beleggingsprodukten is sterk toegenomen: sparen is uit, beleggen is in. Ook die ontwikkeling geeft aan dat we de toekomst met vertrouwen tegemoet zien.

Maar als we in de Miljoenennota – die zo ferm begint – verder lezen, dan vallen ons het meest op de verontrustende ontwikkelingen die er in worden beschreven. Een van de zorgelijkste ontwikkelingen is de scherpe stijging van de staatsschuld. De schuld van het Rijk zal volgend jaar f 317 mrd. bedragen. Dat is 71% van het nationaal inkomen; in 1970 stond de staatsschuld op slechts 30% van het nationaal inkomen. Binnen de OESO hebben alleen Ierland, België en Italië een, relatief gesproken, nog hogere staatsschuld. Nog erger is dat er geen land is waar de staatsschuld de laatste jaren zo hard is gestegen als in Nederland.

Het gevolg van die hoge staatsschuld is dat de rentebetalingen over de schuld een steeds groter beslag op de begrotingsruimte gaan leggen: volgend jaar 13%, waarmee na de begroting van Onderwijs en Wetenschappen de rentelasten de grootste uitgavencategorie zijn geworden. Hoe hoger de rentelasten, des te meer andere (nuttige) uitgaven worden weggedrukt. Dat verdringingsproces is eigenlijk al in volle gang.

Nederland is bezuinigingsmoe. Maar er zijn maar weinig landen met een zo hoog financieringstekort als Nederland. Er zijn al wel verschillende landen die een overschot op de begroting hebben: het Verenigd Koninkrijk, Japan, Australië en de Scandinavische landen. Denemarken had in 1983 een tekort dat groter was dan dat van Nederland; nu heeft het een overschot.

De grote tragiek van het bezuinigen in Nederland is de gelijktijdige daling van de aardgasbaten geweest. Een daling van f 17 mrd. moest worden opgevangen, gelijk aan ongeveer 4% van het nationaal inkomen. Hierdoor leek het bezuinigen op het bekende dweilen met de kraan open. Het is misschien daarom niet verwonderlijk dat Nederland en Noorwegen, dat andere aardgasland,

J.J. van Duijn

de twee landen zijn die de minste vorderingen op het punt van de overheidsfinanciën hebben gemaakt.

Als men verder niets zou weten, dan zou men denken dat Nederland met zo'n groot tekort zeker omvangrijke overheidsbestedingen verricht, grote infrastructurele projecten bij voorbeeld, zoals tunnels, en omvangrijke milieu-investeringen, of dat de belastingtarieven in ons land bijzonder laag zijn. Maar het een noch het ander is het geval. De directe overheidsbestedingen zijn helemaal niet hoog. De overheidsinvesteringen zijn sinds 1971 gehalveerd, een onvoorstelbare ontwikkeling. En de belastingtarieven zijn verre van laag. Sterker nog, ook na Oort zal Nederland de twijfelachtige eer hebben in Europa het land met het hoogste toptarief te zijn.

Er is iets anders aan de hand: Nederland is een verdeelland. Nergens wordt zoveel herverdeeld als in ons land: inkomensoverdrachten, heffingen en subsidies zorgen ervoor dat het geld rondgepompt wordt en van degenen die het eerst verdiend hebben bij anderen terecht komt. Het draagvlak voor die herverdelingen is buitengewoon smal. Ondanks de groei van de werkgelegenheid van de laatste jaren is het aantal uitkeringsgerechtigden nu bijna even groot als het aantal werkenden in de marktsector, ook al zo'n ontwikkeling die bijna niet voorstelbaar is. In 1970 was de verhouding nog 1 op 2.

De Miljoenennota illustreert het smalle draagvlak door de verhouding tussen loonkosten en netto loon in Nederland en een aantal andere landen te geven. Voor bepaalde managementfuncties geldt dat de loonkosten bijna het dubbele zijn van wat de manager netto in handen krijgt. De manager wordt daar-

door netto slechter betaald dan zijn collega's in andere landen. In de marge is het netto (marginale) loon nog maar 40% van de bruto loonkosten.

Een versmalling van het draagvlak brengt ons in een vicieuze cirkel: hoe minder werkenden in de marktsector, des te zwaarder de lasten zijn; maar hoe hoger de lasten op het loon, des te minder werkenden er zullen zijn. Hoe minder werkenden, des te smaller het draagvlak. Enzovoort, enzovoort.

De 'ontsnapping' uit dit dilemma is in de jaren tachtig de loonmatiging geweest. Deze heeft voorkomen dat de loonkosten verder stegen. De week- en maandlonen (basis 1980 = 100) staan in de particuliere sector nu op 122. De kosten van levensonderhoud (basis 1980 = 100) staan nu op 123,4. De werkenden in Nederland hebben dus een hoge prijs betaald voor de solidariteit met niet-werkenden. Ondanks alle produktiviteitsstijgingen hebben zij niet mogen profiteren van de welvaartstoename van de jaren tachtig. Met hun loon hebben zij de inflatie niet eens bijgehouden. We praten dan maar helemaal niet over degenen die bij de overheid, bij voorbeeld in het onderwijs, werken.

De collectieve lasten zijn in de jaren zeventig omhoog geschoten. Van een produceerland is Nederland toen een herverdeelland geworden. Sinds die tijd is de welvaartsontwikkeling in Nederland ook duidelijk achtergebleven bij die in andere westerse landen. Na 1975 is de jaarlijkse groei van het bruto nationaal produkt bij ons gemiddeld 1,85% geweest, tegen 3,1% voor de OESOLanden en 2,4% voor de EG-landen. Voor de jaren sinds 1982 is het beeld niet beter: 2,2% groei in Nederland, tegen 3,5% in het OESO-gebied en 2,5% in de EG. West-Duitsland, een land met nota bene een stagnerende bevolking en een land waarvan wel eens gezegd wordt dat de dynamiek er uit verdwenen is, kent sinds 1975 en ook sinds 1982 een hogere economische groei dan Nederland.

Door herverdeling van bestaande welvaart belangrijker te vinden dan het scheppen van nieuwe welvaart doen wij onszelf geweldig te kort. Het kost ons uiteindelijk veel welvaart, en dat geldt voor de laagstbetaalden evenzeer als voor de hoogstbetaalden. Het heeft ons in een uitgangspositie voor de jaren negentig gebracht, die internationaal gezien ongunstig is. Het gaat helemaal niet goed in Nederland.

J.J. van Duijn